

**Превръщането на заплахата от COVID-19 във
възможност за по-отговорно опазване на
документалното наследство**

Д-р инж. Искра Цветанска,
Илияна Камбурова, докторант
УниБИТ

**Turning the threat of COVID-19 into an opportunity for
more responsible protection of documentary heritage**

Eng. Iskra Tsvetanska, PhD,
Yliana Kamburorva, doctoral student
ULSIT

Докладът е по проект „Създаване на еко-химичен модел и лаборатория за обучение по опазване на писмено културно наследство“, финансиран от ФНИ, договор № КП-06-Н40/1 от 10.12.2019 г.

***Abstract:** The COVID-19 pandemic has already been declared the worst situation in modern history by many countries. COVID-19 has placed a huge burden on institutions and colleagues who need to care for and manage cultural heritage of all kinds. But we believe in the power of cultural heritage and its ability to help the world become a better place. Through its efforts to treat and preserve documentation of the prevailing responses to COVID-19, the institution of memory will shape the presentation of this pandemic to future generations.*

***Keywords:** COVID-19; pandemic; documentary heritage; institution of memory.*

***Резюме:** Пандемията от COVID-19 е обявена за най-лошата ситуация в съвременната история от много страни. COVID-19 постави огромна тежест върху институциите и колегите, които трябва да се грижат и управляват културното наследство от всякакъв вид. Но ние вярваме в силата на културното наследство и способността му да помогне на света да стане по-добро място. Чрез усилията си да лекуват и съхраняват документацията за преобладаващите отговори на COVID-19, институцията на паметта ще оформи представянето на тази пандемия пред бъдещите поколения.*

Ключови думи: COVID-19; пандемия; документално наследство; институция на паметта.

Пандемията COVID-19 вече е обявена за най-тежката ситуация в съвременната история от много страни. Начинът, по който светът реагира на тази безпрецедентна глобална криза, ще бъде част от учебниците по история. Институциите на паметта, архиви, библиотеки, музеи, както и образователни и изследователски органи, вече записват решенията и действията, които ще помогнат на бъдещите поколения да разберат степента на пандемията и нейното въздействие върху обществата.

На фона на това и сред тази глобална здравна криза, документалното наследство е важен ресурс за предоставяне на историческа перспектива за това как правителствата, техните граждани и международната общност са се справяли с пандемии в миналото.

Няколко държави вече са взели решение за щателно съхраняване на официални записи, свързани с пандемията. Това не само подчертава тежестта на настоящата ситуация, но също така подчертава значението на институциите на паметта при осигуряването на документални записи или ресурси за управление на информацията, необходими за разбиране и преодоляване на подобни кризи в бъдеще. В същото време записите за художествените и творчески изяви на човечеството, които са жизненоважна част от нашето документално наследство, са източник на социална свързаност и устойчивост за общностите по целия свят.

Чрез програмата „Паметта на света“ ЮНЕСКО е готов да подкрепи всички държави-членки, които желаят да запазят официалните документи, свързани с COVID-19, в рамките на Препоръката на ЮНЕСКО-2015, относно опазването и достъпа до документалното наследство, включително в цифров вид. Има четири ключови области, които изискват споделена отговорност между държавите-членки, институциите на паметта и гражданите в отговор на COVID-19 – и се готвят да отговорят на бъдещи пандемии. Те се основават, наред с други, на споделените образователни, социални, научни и художествени ценности на документалното наследство.

Първо, трябва да се разшири националното и международно сътрудничество в опазването и достъпността на документалното наследство. Това става чрез мрежата от национални и регионални комитети на Програмата „Паметта на света“ на ЮНЕСКО. За тази цел ЮНЕСКО също използва международна солидарност между своите партньори, включително Международната федерация на библиотечните асоциации и институции (IFLA), Международният съвет за архиви (ICA), Международният център за проучване на опазването и реставрацията на културните ценности (ICCROM), Международният съвет на музеите (ICOM) и Координационният съвет на асоциациите на аудиовизуалните архиви (ССААА).

Второ, държавите-членки трябва да увеличат инвестициите в съхраняването и достъпността на документалното наследство като въпрос на намаляване и управление на риска от бедствия. Повечето институции на паметта разчитат на обществена подкрепа. Следователно, държавните инвестиции – заедно с инвестициите в частния сектор – ще бъдат жизненоважни за тяхното ефективно функциониране и окончателно оцеляване. Похвално е, че институциите на паметта проявиха огромна устойчивост, като продължиха сред глобалната здравна криза да обслужват обществеността безплатно, като направиха достъпни дигитализирани копия на древни ръкописи и ефективно ангажиране на гражданите в социалните медии. Те трябва също така да разполагат с ресурсите и правата, необходими за събиране на материали, както от официални записи, така и от по-широко общество, онлайн и офлайн, за да осигурят възможно най-пълна документация за кризата.

Трето, повече от всякога сега, е важно институциите на паметта да станат още по-лесно достъпни за изследователи, политици, медийни специалисти и учени като цяло. Разбирането как лидерите са реагирали на извънредни ситуации в здравеопазването в миналото, могат да информират решенията на политиците днес. Учените също могат да използват записи от минали огнища, за да подобрят методите си и да идентифицират най-добрия начин на действие за противодействие на разпространението на нови заболявания. В по-общ план материалите с първичен източник дават представа за социално-икономическите, политическите

и културните аспекти на всяка пандемия, които поставят в перспектива днешните възприятия за COVID-19. Освен това, чрез институциите на паметта за отдалечен достъп и други хранилища, би могло да помогне на общностите да се свързват помежду си и да предоставят психо-социална помощ, чрез документи на споделени култури, езици и творческа изява. Архивите на аудиовизуални и обществени медии са трудни за документирани на пандемията, включително как блокирането засяга почти всеки индивид, как правителствата се справят с тази здравна и икономическа криза, как медиите реагират на нея, както и как се изразяват солидарност и допринасят за ускоряване на темповете на дигитализация, тъй като голяма част от работната сила и младите хора в образованието трябва да прибегват до отдалечена работа и училище. Запазването и осигуряването на достъп до такива материали за първични източници може да даде възможност за осведомяване на обществеността и участие в процедурите за обществено здраве, основани на извлечени исторически уроци.

Хората, създателите на политики и научната общност се насърчават да оценят полезността на „институциите на паметта“, като притежатели на паметта на света във всичките му проявления, включително пандемии и реакцията на света към тях.

Архивите, библиотеките и музеите винаги са били пазители на надеждна и качествена информация. С увеличена дезинформация около пандемията COVID-19, институциите на паметта могат да събират, катализират и разпространяват научна информация на базата на факти и да предоставят критични, сравнителни перспективи. В крайна сметка, чрез усилията си да лекуват и съхраняват документация, относно преобладаващите отговори на COVID-19, те ще формират представянето на тази пандемия за бъдещите поколения.

Този призив за споделена отговорност ясно се проявява в протоколите на програмата за ликвидиране на едра шарка на Световната здравна организация (СЗО), вписана в паметта на ЮНЕСКО на Световния международен регистър през 2017 г. През 1966 г. СЗО стартира глобална програма за ликвидиране на едра шарка, болест, боледувала човечеството от хилядолетия. През 1980 г.

Световната здравна асамблея на СЗО потвърди премахването на едра шарка. Записите на програмата за ликвидиране на едра шарка осигуряват документален запис на решенията и действията, предприети за премахване на болестта и ръководят всякакви подобни усилия за потискане на настоящите заболявания.

Ето защо е от съществено значение да гарантираме, че съществува пълен документален запис на пандемията COVID-19, така че да можем да предотвратим друго огнище от този характер или да управляваме по-добре въздействието на подобни глобални събития върху обществото в бъдеще.

COVID-19 натовари с огромна тежест институциите и колегите, които трябва да се грижат и управляват културно наследство от всякакъв тип. Но ние вярваме в силата на културното наследство и неговата способност да помогне на света да стане по-добро място.

Използвани източници:

1. <https://en.unesco.org/news/unesco-supports-culture-and-heritage-during-covid-19-shutdown>
2. Призив на ICCROM за опазване на наследството, по информация от сайта на *The Northeast Document Conservation Center*. NEDCC – САЩ